

AMILONIADA

(לAMILIM המסתימיות ב'יאדה - 1898-1994)

בשתי הרשימות הקודומות בסדרה זו, שראו אור ב"לשונו לעם"¹, הצביעו על הקשר שבין המונח העתיק **אולימפיאדה** לבין השמות העבריים שנבחרו בתל אביב בשנות תרצ"ב לשני אירופאים חכמים, שנולדו באותו זמן עצמו - ה"עדלייד" וה"מכביה". כזכור, **העדלייד** ניצחה אז את **הפורמיידה** (הצעת השם שנחשהה כבעלת הטיקויים הרבים ביותר עד שנולדה הברכתו של י"ד ברקוביץ), וה**מכביה** "הപסידה" בפתחו במאבק נגד המכביה. אולם, כראוי למונח הקשור בתחרויות ספורט, לא פרשה **האולימפיאדה** מן המאבק בין המילים העבריות המסתימיות ב'יאדה לבין אלו המסתימיות ב'ייה, ומאבק זה נמשך וחולך עד עצם ימינו אלה, כפי שנראה להלן.

השימוש במילים לועזיות המסתימיות ב'יאדה, שמקורן יווני, היה מקובל גם על הקלסיקונים שלנו. ביאליק כינה את המשוררים והמשפרים הצערירים של דורו בכינוי ה"פליאדה", היא פְּלִיאַדָּה (Pleiades), קבוצת הכוכבים שבמזל שור, ותיאר בו כימת "כוכבים" מסווג אחר: חבורות משוררים או אמנים מצטיינים בעלי תוכנות مشותפות אחדות, שכוכבם דרך באותה תקופה.

יתכן שהמליה הראשונה בזמן החדש שזיהoga שם או שורש עברי עם הסיומת היוונית זאת הייתה המילה **אליאדה** - שם מסחרי שאימצה עצמה חברת לייצור וליצוא יינות מארץ-ישראל, שהוקמה בברלין בשנת 1898. ומדובר בחברה דזוקא בשם המכורהומי הוה, האם יש קשר בין תחילת השם **אליאדה** לתחלת שמו של יון אליקנט, למשל? מסתבר שלא. לדברי ז', גולסקין, שם החברה והיין אינם מרמז אלא לשם הפרטיו של אליהו (אל, "אליהו") שידי, פקידו של הברון רוטשילד במושבות היין.²

על חתימת מליה או שם עבריים בסיוםו - **יאדה** כתוב ישראל אלדר ברשימה הנושאת את הכותרת **"פורמיידה"** (ידיעות אחרונות, יי"ב באדר תשנ"ג [5.9.93] :).

כותרת זו שהכתרתי את טורי היאאות לכך שאני מלא מצווה זו קצת וכדי. לכארה, צירוף משונה הוא - ואני הרי סולד מכל מיני שעטנו וככלאים - של "פורמים" ו"יאדה". אך זה משונה רק עד דלא תדע שאין כאן שום שעטנו. שהרי

"פורהם" כלל וכלל איננו מלה עברית כי אם פרסיט, מלשון "פור - הוא הגורל". ולא קבעו חכמיינו לחג שם עברי, גורל, כי אם שם פרסי, פור. על כן נאה לו ויאחלו הסיוםת "יאדה" מיונית (יש סברה שהמן היה מקדוני, והוא, כזכור, שפהיל את הפור).

פורמיידה הולם את החג, הולם את המגילה, הולם את הלשון, אף כי במשמעות הדזרות נשכח עד דלא ידע שפורה פורהם - ושתיין מלים זרות הן. אך כשהאתה בודק עמוק מזה, אתה מגלה להפתעתך שהנה גם שמות שני גיבורי המגילה, מרדכי הצדיק ואסתר הצדקה, שניהם שמות זרים ואילוים - שנתיהודה כל כך עד דלא ידע איש בימינו שאיןם במקורות עberyים.

כפי שעשינו בפרק על המילים המסתתריות ב"יִהְיָה", אנו מבאים גם כאן מילון-זוטא - רשיימה אלפביתית של מילים במשקל זה שהופיעו בכתב, בעיתונים ובספרים עberyים, משנת תרצ"ב (1932) ואילך.³ רובן נולדו בשנים האחרונות, בעיקר בשנים 1986-1987, כ"גלא" אפנanti בעיתונות ובלשון הדיבור. כמוו ברשימת הקודמת, גם כאן מצין התאריך את השנה שבה מצאנו לראשונה את המילה בדף, אך ייתכן מאוד שהיא הייתה בשימוש כבר קודם לכן. רבות מן המילים המובאות ב"AMILONIADAH" זו הן מילים חד-פעמיות וכינויים הומוריסטיים, לעיתים לגברים, שחלפו כלעתם שצכו, אך כמה מהן כבר נשתרשו בלשון הדיבור ונכנסו אפילו בספרות היפה.

- אוניברסיאדה (1985) : תחרות ספרות בין-אוניברסיטאיות.
- איחודיידה (1987) : "משחקי איחודיידה", "מדווע לא ניתן לננס את כל אגוזות הספורט שלנו תחת קורת גג אחת, למופע אחד גדול תחת השם - משחקי איחודיידה?" (מעריב, מכתב למערכת).
- אליצוריידה (1987) : בינוי לכני ה"אליצורייה". "פעם משחקי הועל, פעם משחקי מכבי ופעם משחקי אליצוריידה" (שם). השווה אליצורייה בראשימת הקודמת.
- אספסופיאדה (1990) : "אספסופיאדה של המפלגה" (הארץ).
- אתויופיאדה (1985) : כינוי ל"חגיגת האתויופית" במדור סטטiri (במחנה).
- בלוניידה (1992) : מופע הפרחת בלוניים. ראה גם עפיקוניידה ועוד.
- בקטיאדה (1985) : הצגת כמה מחזותיו של סמואל בקט (במודעת פסטיבל ישראל, ועד בעיתונות).
- ג'אקטיאדה (1986) : אפקת הגיקטים, המיקטורנים (מעריב, כתורת במדור אפנה).
- גורדוניידה (1987) : נס מחזורים של בוגרי תנועת "גורדונייה" (מודעות בעיתונים).
- גימליידה (1990) : נס גמלאים (מודעות בעיתונים).
- ג'רומיקידה (1947) : שם עיתון הומוריסטי לשבועות בעריכת שי' צבאי, שיצא אחרי נאומו המפתח של אנדרי גרומיקו בעצרת האו"ם בדבר תמיכתה של ברית המועצות בהקמת מדינה יהודית. ראה ג' קרסל, אוצר ספרות ההומור, תל-אביב תשמ"ד, עמ' 31 (להלן: קרסל).

- דוסיידאה (1986): "בודסיאדה הזאת, אנשים עם תאווה נלחמים אחד בשני" (ידעות אחרונות). וראה **דטיידה, חרדיידה**.
- דרייפוסיאדה (1961): מערכת לזכוי חף משמע - "דרייפוסיאדה היפה ושם לבוניאדה" (חירות).
- דטיידה, דתודה (1958): שם תכנית סאטירית על הcpyיה הדתית, שהוצאה ב"מעוז התארוך" בתל אביב. וראה **דוסיידאה וחרדיידה**.
- וגנריידה (1986): הוויכוח בדבר השמעת יצירות ואנגר (ערביב).
- וימבלדוןיאדה: כינוי בעיתוני הספרט לתוכנה שביב משחקי אליפות הטניס בוימבלדון שבאנגליה.
- ושתידעה (1932): מן השמות שהוצעו לתהלהות הפורים לפני שהתקבל השם עדידי. ראה **וישט'יז ליינסקי, ספר המועדים, ו (פוריים, לייג בעומר, טיו באם), תל אביב תשתי'ו, עמ' 292**.
- זיך רוניידה (1991): כינוי לאליפות בייר-לאומית בתחום הזיקרון (ולא לפסטיבל כלשהו בזוכרו) יעקב כפי שהיא ניתן אולי לנחש על פי **ראשוניידה** [ראה להלן].
- אלוף הזוכרוניידה" (ערביב, כותרת בראשימה על "אלוף העולים בז'קוּרוּ").
- חומוסיידה (1994): שם רשות מסעדות מזרחיות בתל אביב ויפו.
- חופשיידה (1985): שם מופיע לילדים בימי החופשה.
- חזוניידה (1950): שם המוסף הפויימי של בטיאון הנער "חזון", בהריכת "אייצה צ'יזבטאניק" (י אלפסי). ראה **קרסל, עמ' 44**.
- חזיריאדה (1958): כותרת טור סאטירי מחרוז של לי דני (יצחק אורן) ב"ידיעות אחרונות" בזמנם הפולמוס בדבר גידול חזירים בארץ (נתפרסם שוב בספרו "עשור בחזריות", עמ' 130).
- חלביאדה (1987, 1992): שם מסחרי למוצר מכירות של "תנובה".
- חלקויאדה (1937): שם מערכון על תכנית החלוקה של ועדת פיל שהוצג בתכניתו "הינו כחולמים" של תאטרון "המטעטה", ובה פזמוני אלתרמן ולאה גולדברג. ראה **ניאאלתרמן, פזמונים ושירוי זמר, א, עמ' 294**, וראה **קנטוניידה**.
- חלטוריידה (1991): כותרת של ביקורת על שידורי יום העצמאות בטלוויזיה (לאשה).
- חלמיידה (1982): "פניה של החלמיאדה יהודים" (ייח בילצקי בראשימה "חלומות חלים", עת-مول, גילון 41 [ינואר 1982]).
- חנוכיאדה (1986): מבצע בידיור לחנוכה (ידעות אחרונות, מודעה).
- חרדיaida (1983): כותרת הומוריסטית לאליפות ספורט, כמובן, לחדרים (דבר, במושך "דבר אחר"). וראה **דוסיידאה וחתיאדה**.
- חתוליאדה (1980): "מעין חתוליאדה" (נורית ארד, תרגום "מסע במצרים" להנש קנוינגע, עמ' 46); וכן כשם של תחרויות והציגות חתולים (מודעות בעיתונים, 1987).
- והשווה חתולייה בראשימה הקודמת.
- טופוליידה (1985): כותרת לרשימה העוסקת במשפחה השחקנים לבית טופול (ערביב).

- טופסיידה (1991) : כוורת הומוריסטית בראש רשימה על ריבוי טפסים הנדרשים מהעלים (דיעות אחרונות).
- טניסיידה (1990) : תחרויות טניס (מודעות בעיתונים).
- טרמיידה : תחנת המתנה לתרומות. נפוץ מאוד ומופיע גם בספרות החל מתחילה שנות השמונים, כגון: "עמדו חיללים בטרמיידה בכביש גהה" (יורם קניוק, בתו, תשמ"ז, עמ' 39).
- יאנפיאדה (1991) : אפנה חיים של ה"יאפס" הצערירים. נשמע בבית קפה בתל-אביב, מרץ 1991. זהה, אבל, החزو הטוב ביותר לאולימפיאד.
- יהודיאדה (1988) : "היהודיידה" (דבר, כוורת בראש פלייטון של יוני להב).
- ירקיידה (1942) : שם עיתונו הhomoristic של שי' צבאי לרג השבועות (ראה קרסל, עמ' 55).
- כלביידה (1985) : שם לתחרות כלבים (מודעות בעיתונים).
- כלוביידה (1987) : "במקום בית קולנוע יש לנו כלוביידה מלאה עטפים וזוהמה" (ערום).
- כפטוריידה (1982) : שם חברות ילדים בתכנית הטלוויזיה "מה פטאום".
- כרמוניידה (1990) : כוורת ראש על פסטיבל ריקודי העם בכרמיאל בהנחת יוונתן כרמון (ערבי).
- לבוניידה (1961) : כינוי של לגילו למרכז לטיהורשמו של פינחס לבון, על משקל דרייפוסיידה (ראה לעיל).
- ליצניאדה (1985) : כוורת למודעה במדור סאטירי (על המשמר).
- ליקוקיידה (1992) : כינוי מלגלא למכת החנופה וה"ליקוקים" ההדדיים בפוליטיקה (לאשה).
- מגשראידה (1933) : בכתבוב לקריקטורה על ספרות במורים (ביד חזקה - עיתון הומוריסטי לפסת, תרצ"ג).
- מכביידה (1932) : הוצאה כשם למזכבה הראשונה, אך נדחתה מפני הצעתו של קדיש יהודה סילמן, **מכביה** (מכتب למערכת של ראובן סיון [בנו של סילמן], ערבי, 11.7.89 ; חדשות, 16.7.89).
- ממתקידה (1991) : שלט מעל מחלקת הממתקים באחת מחניות רשות שיווק. והשווה **ממתקיה**, מגדייה בראשינה הקודמת.
- מנגליאדה (1986) : כוורת הומוריסטית לצילום ורשימה על "תרבות המנגל" (על המשמר).
- מרודוניידה (1986) : כוורת תחת תמנת שחקו הcadrogel המפורסם מרדוניה (ערבי).
- נופשיידה (1983) : "נופשיאדה באילת" (מודעות בעיתונים).
- נישוקיידה (1987) : "הגנישוקיאדה הלאומית" (רשימה בעיתון על ביקורה של צייזלינה בארכ').
- נצחוניידה (1945) : שם עיתונו הhomoristic של שי' צבאי שיצא לכבוד ניצחון בעלות הברית במהלך מלחמת העולם השנייה (ראה קרסל, עמ' 77).
- נקנקיידה (1985) : מודעת פרסום של אחת מרשות השיווק.

- סביניידה (1937): שמו של עיתון הומוריסטי בעריכת חיים שלמוני, ובו פרודיה על "הרומן בהמשכים" שיצא בשנות השלישי חוברות-חוברות וגיבורתו נערה בשם סבינה.
- סוסיידה (1958): כתירות סוטים (ראה דן בר-אמוץ ונתייה בר-יהודה, מילון אוחלמניוקי לעברית מדוברת, בערך).
- סיביריאידה (1989): כתורת מאמר על "60 שנה בתולדות ברית-המוסדות" (ידיעות אחרונות).
- סיינוסיידה (1987): (מלשון **סינוס** ו**קוצינוס**) "מצב רוחו של דין מתואר כסינוסיידה עולה ויורדת" (במחנה).
- סייניאידה (1957): כתורת פזמון של לי דני (יצחק אורן) על מבצע סייני (ידיעות אחרונות, ושוב בספריו "עשה בחזרזים", עמ' 230-231).
- שכיניידה (1986): כתורת בדבר תפעת הדקירות בסכניםים (מעריב).
- סמרטוטיאידה (1986) (העיר). וראה גם **גיאנקיה**, שמטיאידה.
- סנדביבציידה (1985): "סנדביבציידה של איציק - פרקים בספר שוכנתי" (ידיעות אחרונות); שם מונע למכירת כרייכים בתל אביב (1990).
- סנוביידה (1982): "הנסנוביידה נוה- ממשית" (על המשמר).
- ספורטיאידה (1986): "ספורטיאידה באילת" (כתורת במעריב).
- סקדיידה (1991): על נפילת טילי "סקאד" במלחמות המפרץ (בעיתונים).
- סקסיאידה (1989): "סקסיאידה על אגם זינואה", כתורת רשימה על שעורויות בבניין האורים בזינואה (מעריב).
- עגנוןיאידה (1985): "לעגנוןニアדה העומדת היום לפני הקורא העברי הצטוף כרך נסף" (במחנה).
- עוגיאידה (1986): שם של קפה-קונדיטורייה ברמת-גן.
- עכבריאידה (1987): כתורת בראש ביקורת על הופעת להקת "הגש החיוור" (במחנה). והשווה **עכברייה** ברשימה הקודמת.
- עיפויוניאידה (1985): תחרות הפרחת עפיפונים.
- פולניידה (1991): שם פארדי לאירוע מרכזי של "פולנים" (מעריב).
- פולקלוריידה (1986): כתורת בראש רשימה שתתרטטמה בעקבות התימניידה" (ידיעות אחרונות). וראה להלן, **תימניידה**.
- פורמיידה (1932): אחד השמות לקרבן פורים בתל אביב שהוצעו לוועדה, ושהיו שמותה כי הוא שנבחר; ראה ד' פרסקי, זמנים טובים, עמ' 153. זהו גם שם של העיתון הפורמיי ה"יחד-עממי" שיצא בכל פורים, מתרשי עד תש"ב (ושוב בתש"ו), בעריכת שי' צבאי. בתשטי' יצאה חוברת נספת, והפעם בשם "פורמיירע", על משקל **פרימיירה** (ראה קרסל, עמ' 89-90).
- פחיאדה (1985): "הפחחים הצבעוניים שמכסים את הצנרת [בקניון איילון החדש] נראים כמו סטם פחיאדה" (העיר). והשווה **פחיהה**, להלן.
- פיזוחיאידה (1985): בראשימה בעיתון על מסעדה ביפו. והשווה **גראיניה**, **פייזוחיה** בראשימה הקודמת.
- פיקניקיאידה (1969): מלשון **פיקניק**. "למה יבקע אתר בישג'דא / בו עורךים

- "פיניקידה", / / הוא בוכה מבזען: / הוא דורש פיניקיון! (חנןיה רייכמן, צורו homor לצעיר הדור, עמ' 272).
- פיקרסקידאה (1987): על יסוד הספרות הפיקארסקידית הקרויה על שמו של פיקארו, נודד רב תעלולים, גיבורה של ספרות זו (יחס ברנר, המלכים באים, עמ' 213).
- פלאפליאדה (1985): בראשימה על מסעדה ביפו (מעריב).
- פלוריאדאה (1991): יריד פרחים בהולנד (מעריב).
- פלסטיקידאה (1987): מבצע מכירות של מוצרי פלסטיק (מודעות בעיתונים).
- פנטסיאדה (1992): "הFantasyade ה-3 בהירושימה" (מעריב, כתורת רשימה על תערוכת מכוניות הומוריסטיות ביפן).
- פלישהיאדאה (1944): שם עיתון הומוריסטי בעריכת שי' צבאי, שענינו המחבר בDIRORT וריבוי הפלישות לדירות מגורים (ראה קרסל, עמ' 92).
- פרצופיאדאה (1948): כתורת בראש טור מחרוז סאטירי של חנןיה רייכמן, שענינו החילומים לתעדות הזוחה הראשוונית (דבר השבוע). נתרפס שוב בספרו "הדי הימיים", תש"ז, עמ' 145. מונדק "כהלה": פרצופיך.

פרצופיך

לצרבי תעודות-זהותם לקראת הבהירות
לכנסת הראשונה, צולמה אוכלות-ישראל
בטיסנותי פל-ידי צלמים רשמיים במחיר
9 גרוש לפרטן.

אשרי צלים: שלל כה רב
לא בא לו מימי עוז!
והזו, חמוץ במקשייה,
ଉשרה לצם צלמות.

גם בשכל חיים נראה פגום
צער – מרבל זקנה;
מתוך שרilon גמור,
נתקנו במחיר תשאה גרשים
תשאה קבים בעור.

- צוקריידה (1986) : נוצר שם המשפחה צוקר (העיר, כותרת על פעילותו של נבחר כיבור בשם זה).
- צחוקיידה (1985) : שם של מופע קומי (מודעות בעיתונים).
- צ'חצ'חיאדה (1989) : נוצר מכינוי הגנאי "צחצ'ח".
- קנטוניידה (1938) : שם עיתון הומוריסטי בעריכת ח' שלמוני, שיצא בעקבות התכנית לחלק את ארץ-ישראל לקנטונים (ראה רוסל, עמ' 102).
- ראשוניידה (1983) : שם חגיגות קיץ בראשון-לציון (מודעות בעיתונים).
- רובינזוניידה (רובינזונאנדה), רוביננסוניידה (1956) : כינוי בספרים וחיים במתכונות "רובינזוון קרוזו" לדניאל דיפו, כגון: "רובינזוניידה של הנרייטה סולד" (יאני אבידוב, נתבים נעלמים, תשתיי, עמ' 84). לעומת זאת המשמש בדרך כלל רובינזונדה. כך, למשל, אוריאל אופק (תנו להם ספרים, עמ' 173) מספר על "רובינזונדות" מקורות ומתרוגמות רבות. רובינזוניידה יכולה לשמש גם לתיאור אפנה או "מכה" של רובינזונאות.
- רוקיידה (1983) : חגינה להוקים ורוקוות (מודעות בעיתונים).
- רורקיידה (1987) : פסטיבל מסטרוי השחקן מיקי רורק (העיר).
- רס"ריאידה (1988) : אירוע לכבודו שהשתתפו בו רס"רים (במחנה).
- שופרטיאידה (1991) : אירוע מוזיקלי המוקדש ליצירות שוברת או הנשען עליו (כותרת בידיעות אחرونנות).
- שלונסקיידה (1970) : אוסף מחקרים הקשורים בייצורייו של אברהם שלונסקי. במילה זו השתמש גם שלונסקי עצמו (מכתבים לטופרים עבריים בברית המועצות, עמ' 376, ושם גם: פושקיןאנה, בדומה לשקספריאנה, אמריקנה ועוד).
- שפטיאידה (1986) : כינוי הומוריסטי ל"سرטוטויה", משמאטעס שבידיש (העיר, ביקורת על תפארה). ראה גם: ג'ניאידה, סmortוטיאידה.
- שנקיןיאידה (1985) : סוג החיים, הבילוי וכיו"ב המאפיינים את רחוב שנקין בתל-אביב (העיר).
- שפילברגיאידה (1988) : פסטיבל סרטוי הבמאי סטיבן שפילברג (מעריב).
- שרולקיאידה (1981) : כותרת בראש רשימה על מעריצי שרולק הולמס (הארץ).
- שרן סקיאידה (1986) : כותרת מילגת על "פסטיבל" הופעות של נתן שרנסקי (במהדור הומוריסטי של העיתון "שכרليمוד").
- ששבשיאידה (1984) : משחקי אליפות ישראל במשחק השש-בש (מודעות בעיתונים).
- תופיאידה (1990) : תחרות של מגדלי תוכים (ידיעות אחרונות).
- תחתוניידה (1994) : כינוי מלג� על התցונה בחניות הלבנים בתחנה המרכזית החדש בתל-אביב (יהונתן גפן, מעריב).
- תימניידה (1986) : "תימניידה - חזון אור-קול וצבע בתימן הקסומה, ברחובות" (ידיעות אחרונות, מודעה).
- תפוזיאידה (1985) : "התפוזיאידה - חלוםليل קיז" (קול ירושלים, מודעה).

יעון בשמות המרובים שהבאוו כאן ומינם מראה שرك כתריסר מהם נולדו בימים שלפני קום המדינה. שניים מהם קשורים בפורמים (פורמיידה, ושתיידה), אחד בספורט (מכביידה), ארבעה באירועים פוליטיים (חולקיאדה, קנוטוניאדה, גرومיקיאדה, נצחוניידה), שניים בתופעות חברתיות של ספירות ומחסור בדירות (mgrashaida, פלישה'יאדה) ושניים בנסיבות כלילים (חנוןיאדה, ירקיידה). כאן המקום לציין שבתוכו הספר המועט הזה, חמישה (!) הם פרי מעשהו של אדם אחד - שי' צבאי, שהוציאו לאור בשנות הארבעים עיתונים סטיריים "חדר-פעמים". עיתונים אלו יצאו בסיכון לחגיגות והוקדו למאורעות הזמן כשסופית - יאדה מצטרפת אל שם החג המוסים (פורמיידה), אל מה שמאפיין אותו (ירקיידה) - עיתון לשבועות) או למילה המצינית את האירוע המרכזי שהגילווע עוסק בו (גرومיקיאדה, נצחוניידה, פלישה'יאדה).

השמות האחרים נולדו, כאמור, אחרי קום המדינה. חלק ניכר מאוד מהם תוך תקופה קצרה של כחמש שנים, ובעיקר מאז 1987. בתקופה זו נתעכמתה אפנט השמות בסיוות זו במידה רבה בשל הופעת המקומות נסוגנות.⁴

רבים מהשמות כאן, שנולדו בעקבות האולימפיאדה, קשורים, כמובן, באירועי ספורט, חגיגות המוניות או מפגשי נופש למיניהם (אוניברסיטיאדה, איחודיאדה, אליצוריידה, בלוניידה, גורדוניידה, גמליאדה, וימבלדוןיאדה, חניגיאדה, חופשיידה, טוניידה, פורמיידה, ראשוניידה, רוקיאדה, شبשיאדה, תפוזיאדה). כמה מן השמות הם שמות מסחריים של ירידים גדולים (פלוריאדה, פלטיניקיאדה, פנטסיאדה), ויש המזוהים עם שמותיהם של מקומות מסוימים (חלמיאדה, סייבוריאדה, סיניידה, ראשוניידה), או עם כיתות ומפלגות ביישוב (דוסיזיאדה, דתיאדה, חרדיידה). שמות רבים קשורים באוכל, בمسעדות ובפיניקים תחת כיפת השמים (חומוסיאדה, חלביאדה, מנגליאדה, ממתקיאדה, נקניקיאדה, סנדביציאדה, עוגיאדה, פיצוחיאדה, פלאפליידה, תפוזיאדה; והשווה לשם המשטיים ב-*בַּיִיחָה* שהבאוו בראשמה הקודמת: גרעיניה, מטתקיה, קבביה, סטיקייה). יש שמות הקשורים בבעלי חיים, בתצוגות ובמכלאות (הוותיק בהם הוא סוסיאדה, ואחריה - חזיריאדה, חתוליאדה, כלביאדה, כלוביידה, עכבריאדה, תוכיאדה). אחרים קשורים להומו (פורמיידה, צחוקיאדה), אروس וסקס (ニישוקיאדה, סקסיאדה), למונה ספרות, אמנות ומדע (חלטוריאדה, סינוידים, פיקארסקיאדה, פולקלוריידה), לאירועים אקטואליים (סקאדיידה, פרצופיאדה), להוויי הצבאי (טרםפיידה, רס"ריידה) ולביורוקרטיה (טופטיאדה). בחלק מן השמות יש נימה ביקורתנית, סאטירית, לגנית, לעתים מעלה (דוסיזיאדה, חזיריאדה, חלטוריאדה, תחתוניידה), בעיקר כלפי קבוצות ולגרויות או רעניות (אספסופיאדה,

יאפיידה, פרחיאדה, צ'יחצ'יהידה). כן יש כאן הנושאים עם ביקורת על כיור או על טעם רע (סמרטוטיאדה, פחיאדה, עכבריאדה, שמאטיעידה). שמות רבים קשורים בשמות משפחה של אנשים, ביניהם יוצרים שעורכים אירוע של מהווה לכבודם, או ששם קשור במסע פרסומת או בשעוורייה כלשהי. ביניהם מוסיקאים (ונגראידה, שוברטיאדה), במאים קולנוע, שחנים וכוריאוגרפים (זילברגיאדה, טופוליאדה, כרמוニアדה, רורקיאדה, שפיברגיאדה), סופרים ומחזאים (בקטיאדה, עגנוןיאדה, שלונסקיאדה), גיבורים ספרותיים (סביניידה, רובינזוניידה, שרלוקיאדה), פוליטיקאים ואנשי ציבור (גרומיקיאדה, צוקריאדה, פָּרְנוֹסִיקִיאָה), דמויות היסטוריות (דריפוסיאדה, גורמייקוידה), ספורטאים (מרדוניידה) ועוד.

בין "שילונדי" ל"אנציקלופידע"

בנוסף למילים הרבות שהבאון כאן הנקבות ונתונות בסוף יצ'ה או יצ'אה נוצרו גם מילים שצללו זהה אלא שבכתיבן הם מסתימיות בידע, ברוח ה"עדילידע" המקורי מתרץ'ב. מילים אלו מועטות ביותר, ולרוב מוקדמות.

- דלפוניידע (1954): המוסף הפורימי של העיתון היומי "הבקר" (ראה קרסל, עמ' .34).
- חגלידע (1935): שם תכנית של התאטרון הסאטירי "המטאטא" (ראה נ' אלתרמן, פזמנין ושרי זמר, א, עמ' 291).
- חקלאידע (1983): תערוכה חקלאית (מעריב לנער, מודעה).
- עליידע (1932): מלשון עלייה. אחד השמות שהוצעו לוועדת השופטים, שבחורה בסופו של דבר את השם עדילידע (העיתון הפורימי "אץ קוצץ", תרצ"ב, עמ' 10).
- רדלאיידע (1963): שם תכנית רדיו לפורים המורכב מן המילים רדיו ועדילידע (על המשמר).

אפשר לראות בנקל של מילים אלו קשרות ברובן לעדילידע עצמה, או שהן משמשות כשמות עיתונים הি�טולים פורימיים (دلפוניידע, חגלידע, עליידע). ה"יראלידע" (חידוד לשון המרמז למשדרי רדיו פורימיים) נוצרה ב-1963, וرك עשרים שנה אחריה (1983) נולדה מילה נוספת מסופת המסתימת בידע - החקליידע הראשונה. המילים החדשות היחידות מאז 1963 המזכירות את החקליידע הראשונה. במילים החדשות של הקרים של סרטי גולן-גלובוס בפורים תשמ"ז, ותעסוקדע, מרכז מידע בענייני תעסוקה (1989; מודעות בעיתונים).

בעיתונות הבלט-מנוקדת מופיעות בשנים האחרונות מילים נוספות המסתתריות בידע, ובמבט ראשון נראה כאלו הן חזרות לעדילזע, ולא היא. אלה הם שמות שהסימת בהם היא – יצע, רובם שמות מסחריים של מפעלים או מבצעים שונים. כך השם **חידונגע** – שמה של סדרת חידונים לנוער בטלוזיה, וכן הוא אףלו השם **מכבידע** (1985), שאינו אלא שמו של החידון משתתפיו מגלים ידע בתולדות ה"מכבי", היינו: **מכבידע**. כמו כן שם המשדר **אולימפידע** – שיש בו משחק מילים, והוא משדר של הפגנת ידע בענייני אולימפיאדה (1993), ולא מכך הופעה גם **האנציקלופידע** שהוא אנציקלופדיית ידע מוחשבת (1993).

שמות חדשים אחרים, שוגם הם מסתתרים בידע, מבוססים גם הם על משחק קל לשון מיוחדים. כך הוא השם **שילונגע** – שמה של החידה המצוירת או המצלמת המופיעה ב"ידיעות אחרונות" – שאינו חורז עם עדילזע. אין מושג שמה של החידה הוא **"שילונגע"**, ויש כאן משחק מילים קומדי ברוח "תשבצי היגיון" המשלב את שם משפחתו של כותב הפטשון, גאל שלון, עם הניב הסלנגי "שלא נדע!". ו王某 בכל זאת שם החידה הוא **"שילונגע"** והוא חורז לעדילזע!

נשוב אל היאדה. המציג בראשיתנו הארוכה יראה שטיומת זו קנחה לה אחיזה של ממש בלשון עד כדי הפיכתה לסיומת חופשית העשויה להיות בסיס ליצירת מילים שעניינים מקום ציבור, תופעה חברתית כללית וכיו"ב. ענייני ראייתי ובאזורני שמעתי אדם נכבד גם באמצעות ישיבה שאינה מושב לצים ושואל בkowski ברור את המארח: "סליחה, איפה הפיישיאדה?". אף שאיש מן הנוchein של שמע מילה זו מימי, הבינו הכל את כוונת השואל המבקש למקוםו של אותו חדר��ו שאדם מטיל בו את מימי. והרי זו הוכחה מאין כmoה לחיו החופשיים של צורן זה בלשונו (ואם תרצו, לנזילותתה של הלשון, **"נזיילות"** תרתמי משמי), לפחות בלשונו המדוברת ובכתיבתה העיתונאית שיש בה משחו מן הסאטירה וההומור.

אך דומה שיחיד במינו ובאופןו הוא החידוש היפה מכל, נראה, בתחום זה, והוא השם המקוצר **לייזה** המקובל בסlang הירושלמי כיוצר שמו של בית הספר התיכון שליד האוניברסיטה העברית בירושלים". אין פלא שהברקה זו, המחברת את ליד עם ה"א הידועה של המילה שאחריה לכל מילה אחת, נקלטה במחירות, עד כדי כך שרבים מתיעחים ביום לכינוי זה במלוא הרצינות, מבליל להרהר אפיו מנין בא. אין ספק שהקרע לצמיחתו של חידוש-חידוד זה היה כל אותן שמות רבים הבאים בעקבות האולימפיאדה והעדילזע.

והמאבק עדין נמשך

כפי שראינו, נמשך עדין (בעיקר בלשון הדיבור ובסlang) המאבק בין ה-**הייה** לבין ה-**היאדה**, ועדין משמשות בערבותה מילים תאומות, המסתתריות באחת

משתי הסימות הללו - גרעיניה וגרעיניאדה, חומסיה וחומוסיאדה, פיזוחיאדה, פיזוחיידה, קאצ'יקייה וקאצ'יקיאדה ועוד, אלא שדומה שבעת האחרונה נוטה האפנה יותר לצד ה"יאדה".

וכיוון שפתחנו את הסדרה כולה בחגיגות פורום התל-אביבית, נשוב אל חגיגות הפורים ההן ונזכיר חידוש נוסף מאותם ימים המסתויים ב-^{ב-'}יה. מדובר בשמו של ריקוד שנולד בתל-אביב בסוף שנות העשרים, שלוש שנים לפני הולדת העדילידע. הרקון והבמאו ברוך אגדתי, יוזם חגיגות העדילידע ומנהלו, פרסם במודעות על נשפי הפורים שלו של שנת תרפ"ט "הוראות לריקוד החמוני 'תל-אביביה'". מילות השיר שנענד להפוך לאוטו ריקוד רונדו המוני הן: "כולנו חכמים / וכולנו בניוני. / כולנו יודעים את התורה: / תל-אביביה"⁵. אולי הושפע שם הריקוד מאופנת המילים שנטחדו אז בסיום של ז'יה, ואולי גם משמו של ריקוד ארץ-ישראל אחר - הצירקסיה, אך לצערנו, אין רוקדים כיום את ה"תל-אביביה" אפילו ב"כרכמניאדה" של יונתן כרמן בכרמייאל.

ונחתום את הסדרה בשיר שהופיע בשער העיתון הפורימי "אץ קווצ'", שיצא בירושלים בשנת שבת נולדו המילים עדילידע ומכבייה. את החוברת ערכו ז' שר (הוא זלמן שניואר) ודניאל פרסקי, והשיר שבשערה מופיע בחתימתו "אנחנו" (אולי חיבור משותף של שני העורכים). השיר, המזכיר בשם את ק"י סילמן מבית-הכרם וברמז את ברקוביץ' ("גֶּל היחש"; חתנו של שלום עליכם), מספר ב글ゴ על שבעת הזקנים שהתחבטו בין "חינגן-פרוי" לבין "פורירטנא" ושמות אחרים, עד ש"נמצא אחד יפקח" בין שבעת הממוניים, הומוריסטן גֶּל-היחש וחופר במתומות: 'פנינה הננה מצאתי על משקל אולימפיידה, שם גמיש ומצצלל: עדילידע! עדילידע!!!'.

הערות

1. "مسע העדילידע", לשונו לעם מד (תשנ"ג), ב, עמ' 51-61; "פיזוחיידה-יה!", לשונו לעם מה (תשנ"ד), ב, עמ' 55-64.
2. ראה תולדות אגודת הכותרים, בהריכת א' עבר-הDENI, ראשון לציוו 1966, עמ' 96.
3. בשל אורך הרשימה הושמו כאן פרטיהם ביבליוגרפיים אחדים (כגון תאריכי העיתונים, שמות כתבי המאמרים ועוד). פרטים אלו שמורים אצל המחבר ובערכת.
4. וראה גם רשימותי "מכתבי-עתים למקומו ולהיכנון", קשור, כתבת-עת לחקר העיתונות היהודית, 17 (1994).
5. צילום המודעה מתרפ"ט מופיע עתה בקטלוג "אגדי - ארבע פנים", תל-אביב תשמ"ה.

אָזְקוֹצִיז

חברת ספרותית הומוריסטיית מצוירת לפורים
בהתתפות ז. שער ודןיאל פרסקי

תרציב

פורים

ירושלים

עַד לִידֵעַ . . .

(תולדות שנות אחת)

אותנו

נִכְזָא אֶחָד - פַּקְמַץ

יַשְׁכֵב שָׁבַע נְגִינִים

בֵּין שְׁבָעַת הַמְּמִינִים

יַזְרְעֵל חֻן וְשִׁיר,

הַטּוֹרֶף קָרְנוּבָּל-יִצְחָק

שְׁבָעַת נְגִינִים

וְחוֹפֵר כְּפָאָטָ�וִים : -

שְׁבָעַת טוֹבִי הַעֲיר :

פְּנִינָה הַנָּה קְצָאָרִי

קְרַתְּפָה לְעַשּׂות

עַל מִשְׁקָל אַוְלִימְבָּרָה

לְקָרְנִיבָל וְהַקְלָעוֹ:

שֵׁם נְמִיט וְמַצְלָל :

פְּסָחָה נְגִירָה

עַלְלָדוּעַ עַלְלָדוּעַ

צְרָקְתִּישָׁי אַזְקָדָעָי.

שְׁפָטוֹן בְּלַתְּשָׁבָעָה

יַצְאָא קָל בְּמִירִיחָה :

חַקְמָי בְּתַעֲרָה,

הַצִּילָה - S.O.S!

לְפָטָל טוֹבִי תְּרִישָׁה

אָמָל אַזְהָה הַשָּׁם עֲכָרִי

עַד רְלָא יְדָעָה ...

אַרְצָעָן תְּקָזְסָס ! ...

וְיַקְנָעַ בֵּית הַבְּרָם

חַנְרוּ עַו בְּדָתִים

אַצְבָּו הַבְּרָחִים,

מְכַל מַעֲפָר וּרְמָה,

נְזָאוּ בְּמַחְאָות,

מְלָא חַפְנוּ בְּבִיא

וְדַקְעָה עַל כָּל פְּנִים ...

הַבְּרָהָן בְּבִיא הַבְּרָם :

וּמְבָלָם יוֹתָר

עַמְקָה, חַיְינָא-פָּרוֹר,

כָּאָבָן סְכָל

לְרִדְעָרִים, פְּדִימָקָא -

קַיְיַלְמָן וְסְפָרָה -

בְּטוּב טָעַם וְחַקְתָּה

נִיחְתָּו הַקָּרְנִיבָל ! ...

עַל מִשְׁקָל אַזְקָדָעָי ...